

СЕКЦІЯ 1
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ
ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

УДК 327 (477)

***О.І.Бондаренко**, к.психол.н., доц. кафедри
міжнародної інформації Хмельницького національного
університету (Україна, м.Хмельницький)*

**Аналіз привабливості євроінтеграції України
через призму громадської думки**

*Роботу виконано на кафедрі міжнародної інформації
Хмельницького національного університету*

Bondarenko O.I. The Analysis of Ukraine's Attractiveness for Europe and the European Integration Attractiveness for Ukraine through the lens of public opinion. In the article the public opinion on Western vector of Ukraine's integration was studied. The awareness of Ukrainian and European society about one another and their attitude was analyzed.

Key words: integration, surveys, public opinion, effects.

Процеси інтеграції спрямовані на зближення та взаємне співробітництво у всіх сферах життєдіяльності країни. Для України вибір вектору інтеграції був завжди болісним. Підтримка східного або західного векторів у суспільстві подається як фактор, що його роз'єднує. Визначення наскільки європейська інтеграція України є привабливою для самих українців і для європейців є метою статті. Для цього проаналізуємо громадську думку за останні 10 років, використовуючи соціологічні опитування, які проводилися соціологічною службою Центру Разумкова, Фондом

«Демократичні ініціативи», дослідженням «М'яка сила» України в Європейському Союзі» соціологічної компанії GfK, дослідженням сприйняття України, яке про-водилося Інтернет-сайтом Ukraine, компанією Action Global Communications «Сприйняття ЄС у сусідніх країнах-партнерах».

Українці найбільшою мірою за своїми культурними та духовними орієнтаціями ідентифікують себе самостійною нацією (41,9%), лише 9,1% респондентів пов'язують себе з європейськими країнами і 15,7% - з Росією. В більшості у 2005 р. (63%) українці не відчували себе європейцями і не відносили себе до культури й історії європейського співтовариства, у 2009 р. їх кількість майже не змінилася і дорівнювала 63,4%, позитивно на це питання відповіли 36,1% опитуваних, а у 2012 р. ця кількість зменшилася на 4,7% і дорівнювала 31,4%. Хоча у 2012 році 41,9% респондентів віднесли Україну в культурному та 58,3% в історичному сенсі до європейських держав, 76,6% респондентів вважають Україну європейською державою суто географічно, причому в економічному плані Україну не відносять до європейських держав 77,6%, в соціальному - 72,7%, в політичному - 65,5%. На питання обрання країни для проживання 57% українців обирають Україну, в ЄС хотіли б жити 18,2%, в Росії - 16,4%.

Українці в більшості підтримують національні традиції (58%), до радянської культурної традиції відносять себе 19,4% опитуваних, до російської - 10,1% і лише 6,4% - до загальноєвропейської. За близькістю культури, традицій та поглядів голоси розподілені наступним чи-ном: дуже схожі з Росією - 44,2%, з країнами членами Європейського Союзу - 3,6%. Тільки 4,2% українців із західних областей відчують близькість до європейської культури, традицій та поглядів, в той час як з Росією - 22,1%, що майже у 5 разів більше від кількості підтримуючих близькість до європейської традиції. На сході України ці цифри становлять відповід-но - 3,9% та 58,3%, в центральних областях - 3,4% та 33,7%, на півдні - 3%

та 63,8%. Майже та ж сама кількість респондентів не відчують різницю між українцями та росіянами в Україні - 48,6%, на заході - 21,1%, в центрі - 39,6%, на півдні - 59,9%, на сході - 67,9%.

Дуже різними в культурі, традиціях, поглядах з Росією вважають 2,8% українців, причому на заході - 9,5%, а в інших регіонах ця цифра не значна - трохи більше 1%. Різницю між українською та європейською культурою вбачають 25,4% респондентів. [1] При встановленні наскільки особисті цінності відповідають цінностям ЄС, було визначено, що українцям притаманна значна відповідність із цінностями ЄС, а саме поділяють погляди щодо економічного процвітання, миру та безпеки, прав людини. [2]

Таким чином, українці в більшості не асоціюють себе з європейськими традиціями та поглядами, але при обранні інтеграційного напрямку більшість обирає вступ до ЄС. Згідно до загальнонаціонального опитування Фонду «Демократичні ініціативи» та соціологічної служби Центру Разумкова так вважали 43,7% респондентів у 2011 р. і 42,4% - у 2012 р., хоча кількість бажаючих вступити до ЄС зменшилася на 1,3%. Вступ до митного союзу Росії, Бі-лорусі та Казахстану підтримували у 2011 р. 30,5% українців, а у 2012 р. - 32,1%, що перевершило попередній рік на 1,6%. Різниця між обранням двох векторів інтеграції України склала у 2011 р. 13,2%, а у 2012 р. - 10,3%. При порівнянні підтримки українцями відносин України з ЄС та України з Росією видно, що вона за останні 10 років коливається в межах 10% в обох напрямках відносин. Найбільша підтримка європейського вектора відносин спостерігалася у 2012 р., а відносин с РФ у 2009 р., найменша була на початку 2000-х років. Середнє значення підтримки відносин з країнами ЄС за 10 років дорівнює 32 %, а з РФ 40%, що на 8% більше. [3]

У дослідженні компанії Action Global Communications «Сприйняття ЄС у сусідніх країнах-партнерах», встановлено: більшість українців вважають, що Україна має добрі

відносини з ЄС, але вони хотіли б, щоб ЄС відігравав вагомішу роль в Україні. Це передусім стосується таких пріоритетних сфер, як економічний розвиток, енергетична безпека, торгівля, довкілля, регіональна співпраця. Найменше втручання ЄС українці хотіли б бачити в культурі, лише 37% опитуваних. 96% респондентів назвали ЄС важливим партнером, 91% - хорошим сусідом, а 85% вважають, що Україна отримує вигоду від програм ЄС. 51% широкої громадсько-сті вважають, що ЄС достатньо залучений у справи України. Загалом українці вірять, що ЄС може допомогти принести мир та стабільність в Україну (57%), а також у регіон (55%). [2]

Найбільш важливими напрямками співробітництва України з ЄС респондентами обрані наступні: дії, спрямовані на запровадження безвізового режиму між Україною та ЄС - 74,4%; розширення міжлюдських контактів з країнами ЄС - 72,6%; забезпечення режиму вільної тор-гівлі з ЄС - 75,9%; укладення з країнами ЄС угод у сферах працевлаштування, соціального захисту і пенсійного забезпечення - 79,8%; зміцнення безпеки і стабільності на Європейсько-му континенті 79,9%; зміцнення спільної боротьби з нелегальною міграцією, міжнародною злочинністю, тероризмом - 78,8%.

Результати загальнонаціонального опитування населення Фондом «Демократичні ініціативи» показали, що з 2007 по 2011 років склалися стабільні уявлення щодо переваг, які може мати Україна у разі її членства у ЄС. Насамперед українці відзначають вільне пересування людей за кордон (35,4% та 34,7% відповідно), підвищення життєвого рівня (33% та 28% від-повідно), вільний доступ молоді до навчання в європейських університетах (19% та 24,3% відповідно), це сприятиме руху країни до сучасної європейської цивілізації (17,7% та 16,1% відповідно). Як показав попередній аналіз українці не ототожнюють себе з європейською цивілізацією, тому інші переваги, які були запропоновані дослідниками, відзначені незначною кількістю голосів. Так поза увагою

залишилися такі переваги: поліпшення забезпечення товарами (8,8% та 16,1%), це сприятиме демократизації (13% та 13,7%), це сприятиме розвитку української економіки (15% та 13,3%), Україна здобуде більший авторитет на міжнародній арені (11% та 11,2%), надання фінансової допомоги (8,8% та 9,7%), це посилить безпеку/обороздатність країни (6,7% та 7,5%). Респонденти не пов'язують ні економічний, ні політичний розвиток України зі вступом до ЄС. За останні роки закріпилася думка, що Україна не матиме жодних переваг від вступу до ЄС. Причому кількість респондентів, які так вважають збільшилася у 2011 р. порівняно з 2007 р. на 12% і становить 27,7%.

Щодо уявлень про можливі негативні наслідки вступу України до ЄС громадська думка теж стабілізувалася. Найбільше респонденти побоюються еміграція українців за кордон (26,7% у 2007 р. та 31,1% у 2011 р.), погіршення стосунків з країнами СНД (19,8% та 22,5%), безробіття (10,2% та 17,5%), зниження життєвого рівня (9,5% та 16,7%), зростання соціальної розмежованості (10,8% та 12,3%). За цими показниками очікування українців негативних наслідків від вступу до ЄС зросли. З приводу таких наслідків, як напливу іноземців та розпродаж країни (30,9% та 22%), поширення наркоманії і СНІДу (17,1% та 14%), втрата державного суверенітету (12,6% та 9,7%), побоювання знизилися. [4]

На думку респондентів соціологічної служби Центру Разумкова причинами перешкоджання інтеграції України до ЄС у 2008 році були: низький рівень економічного розвитку та недостатні темпи реформ - 70,4%; високий рівень корупції в Україні - 64,0%; невідповідний європейському рівень демократії в Україні - 38,5%; відмінність культурного розвитку України від загальноєвропейського та мовні бар'єри - 13%; геополітична (історична, культурна) близькість до Росії - 7,4%. [3]

Така думка підтверджується дослідженням Фонду «Демократичні ініціативи», але за останні роки відбулися істотні зміни в уявленні українців про те, що найбільше заважає Україні у русі до членства в ЄС. Якщо у 2007 році такими причинами вважалися економічні – не-достатній економічний розвиток України (51,8%) та низький рівень життя населення (48%), то у 2011 році вагомість економічних чинників як перешкоди у громадській думці значно зменшилася на 17,3%, натомість зросло значення таких чинників, як проблеми з демократією та правами людини в Україні на 5% (у 2007 р. 17,6%, у 2011 р. 22,6%), а також збільшилося значення політичних чинників – позиція західних держав-членів ЄС, які не хочуть приймати Україну до ЄС на 5,8% (з 12,9% до 18,7%) та позиція керівників української держави на 11,4% (з 6,2% до 17,6%). Причому населення Західного регіону позицію українського керівництва розцінює як головну заваду у просуванні України до ЄС (40%). [4]

Згідно дослідженням соціологічної служби Центру Разумкова та компанії Action Global Communications в українців спостерігається низький рівень поінформованості про ЄС. 47% респондентів вважають свої знання про ЄС недостатніми, 40,8% - достатніми, причому високий рівень знань відмічають тільки 4,6% українців. Більше інформації про ЄС хотіли б отримати 54%, не цікавляться цим - 18,38%, вистачає інформації 20% респондентів. Це свідчить про те, що 74% українців бажають зрозуміти можливі перспективи від вступу до ЄС.

Процес інтеграції це не односпрямований процес. Як свідчить соціологічне дослідження Ukraine, рівень поінформованості європейців про Україну теж низький. Опитування проводилося в грудні 2010 р. в п'яти провідних країнах ЄС - Німеччині, Іспанії, Франції, Великобританії та Італії. 64 % респондентів ніколи не цікавились Україною, 22 % - поверхово знайомі з Україною, і лише 14 % добре поінформовані про Україну, оскільки бували або регулярно

бувають в Україні, цікавляться новинами з України. Найнижчий рівень обізнаності щодо України у Франції (77 % необізнаних), а найвищий - в Італії (3 % необізнаних).

Для іноземних громадян Україна є аграрною (66 %) та релігійною країною (55 %). Лише половина опитаних іноземців вважають, що Україна - це європейська країна. Найбільший вплив на сприйняття України мають: культурна та історична спадщина (44 %), природа і до-вкілля (35 %), помітність України на спортивній арені (31 %), рівень розвитку демократії та свобод (31 %), українська музика (39 %), національна кухня (38 %).

Іноземці хочуть бачити Україну демократичною (25 %), відкритою (15 %) та економічно стабільною (14 %). На думку учасників опитування, держава також має бути: безпечною та доступною для туристів (10 %); членом ЄС (9 %); політично стабільною (5 %); сучасною та модернізованою (4 %); гостинною (3 %); традиційною та самобутньою (3 %).

Серед причин, які спонукають відвідати Україну, іноземці називають: мальовничу при-роду (30%), архітектуру та культурно-історичні пам'ятки (30%), гостинність та щирість міс-цевого населення (10%), національну кухню (7%), красу українських жінок (6%), 7 % респондентів приваблює доступність відпочинку в Україні. У 2010 році тільки 3% іноземців збира-лися відвідати Україну у зв'язку з проведенням чемпіонату з футболу Євро-2012. [5]

Як показав досвід, проведення подібних заходів сприяє покращенню сприйняття України в ЄС. Наскільки чемпіонат був успішним в цьому контексті з'ясував Інститут світової політики, який замовив соціологічній компанії GfK опитування серед громадян ЄС, котрі відвідали Україну впродовж фінальної частини чемпіонату. Переважна більшість опи-таних (84, 64%) жодного разу не відвідували Україну раніше. Дослідження продемонструва-ло: Євро-2012 змінило ставлення пересічних європейців до України на краще. 57,25% опитаних заявили, що організація Євро-2012 покращила їхне

сприйняття України, 55,82% визнали, що після відвідин України відчувають симпатію до неї, 37,5% - повагу, 31,87%-бажання підтримати. Пересічні громадяни ЄС досить позитивно оцінюють євро інтеграційні прагнення України. 42,56 % вважають, що Україна заслуговує на вступ до ЄС найближчим часом, 30,92% - Україна може стати членом ЄС в середньостроковій перспективі, якщо поліпшить політико-економічну ситуацію. Лише 2,8% заявили, що ніколи не хочуть бачити Україну в ЄС. Перешкодами для членства України в ЄС європейці називають погану економічну ситуацію (43,34%), корупцію в уряді (40,23%) та наявність політичних в'язнів (38,81%). [6]

Підсумовуючи, можна зробити висновки, що більш широкій підтримці у суспільстві ідеї європейської інтеграції України заважає цивілізаційний фактор, в більшій мірі українці не відносять себе ні до європейської культури, ні до російської, а представляють більш самос-тійну націю, ніж прийнято вважати в ЄС та РФ. Негативними наслідками вступу до ЄС визначають можливість погіршення економічного та соціального стану в країні. Основними позитивними наслідками вступу до ЄС визначають свободу пересування. Складається враження, що підтримка західного вектору інтеграції третиною населення України продиктовано більш прагматичними міркуваннями, а інтеграція з РФ - цивілізаційною близькістю. Двом третинам громадян України не вистачає поінформованості про ЄС, що підкреслює культурну віддаленість у більшості населення. І майже така ж саме частка європейських громадян погано поінформовані про Україну. Європейці, які відвідали Україну, налаштовані дружелюбно, підтримуючи її прагнення до євроінтеграції. Для подолання непорозумінь необхідно більш активно використовувати механізми культурної дипломатії як з боку України, так і з боку ЄС.

Джерела:

1. Соціологічні опитування: Громадяни. України. Культура. [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/socpolls.php?cat_id=143.
2. «Сприйняття ЄС у сусідніх країнах-партнерах». [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.enpi-info.eu/img/language_pages/media/ukrainian/pdf_01.pdf
3. Соціологічні опитування: Зовнішня політика. ЄС. [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/socpolls.php?cat_id=46
4. Результати загальнонаціонального опитування населення Фондом «Демократичні ініціативи». [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.eu.prostir.ua/files/1323958642893/EU_poll_ukr.pdf
5. Дослідження сприйняття України. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://brandukraine.org/k/>
6. «М'яка сила» України в ЄС. [Електронний ресурс] - Режим доступу: [http://iwp.org.ua/img/Euro%20poll_intro_1-48 ok ok.pdf](http://iwp.org.ua/img/Euro%20poll_intro_1-48_ok_ok.pdf).